

Fakta-ark

Rettigheter og tjenester

Når en person får en demensdiagnose og av den grunn får behov for bistand vil en rekke rettigheter være aktuelle både for pasienten og pårørende. Tre lover er særlig sentrale når det gjelder regulering av pasientenes rettigheter og helsetjenestenes ansvar og plikter:

- Pasient- og brukerrettighetsloven
- Helse- og omsorgstjenesteloven
- Spesialisthelsetjenesteloven

Pasient- og brukerrettighetsloven - Beskriver hvilke rettigheter en person har til helse- og omsorgstjenester – det kan være rettigheter hos både fastlege, kommunen og sykehus.

Det er en rettighet å få nødvendig informasjon i en form som er tilpasset pasientens kultur- og språkbakgrunn for at pasienten skal forstå innholdet av informasjonen. Samisktalende helsepersonell eller tolk vil kunne være nødvendige tiltak for å oppfylle denne rettigheten for pasienter med samisk kultur- og språkbakgrunn.

Samelovens § 3-5 gir rett til å bli betjent på samisk dersom man ønsker det, ved lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner innenfor det samiske forvaltningsområdet.

Helse- og omsorgstjenesteloven - Beskriver blant annet hvilke helse- og omsorgstjenester kommunen skal tilby.

Spesialisthelsetjenesteloven – Beskriver hvilket ansvar spesialisthelsetjenesten har, blant annet når det gjelder transport til sykehus og sykehusopphold.

Å søke om tjenester

- Personen kan selv søke om kommunale tjenester
- Pårørende kan søke hvis det foreligger en fullmakt
- En oppnevnt verge kan ha rett til å søke uten fullmakt

Personer med demens har i likhet med alle andre rett på nødvendige tjenester både fra kommunen og fra spesialisthelsetjenesten. Det er behovet til den enkelte som styrer hvilke tjenester personen har rett til.

For tjenester innenfor spesialisthelsetjenesten, som ikke er øyeblikkelig hjelp, er det nødvendig med en henvisning fra lege eller annen spesialist.

En person som trenger kommunale tjenester kan selv søke om de tjenestene han ønsker. Det samme gjelder en oppnevnt verge med mandat på det personlige området. Også andre kan søke om tjenester på vegne av brukere, for eksempel pårørende, men det må da legges ved en skriftlig fullmakt fra den det søkes på vegne av. Selv om det ikke foreligger fullmakt, vil imidlertid en søknad om tjenester fra pårørende til brukeren som hovedregel medføre at kommunen får en plikt til å undersøke om det foreligger et behov for tjenester. Hvis brukeren motsetter seg tjenester som kommunen mener er nødvendige, kan det ikke iverksettes tjenester uten at det er særlig hjemmel for dette.

En rekke tjenestetilbud skal finnes i alle kommuner, mens det er andre tilbud som kan variere fra kommune til kommune. Kommunen har plikt til å gi veiledning, og både pasient og pårørende kan henvende seg til kommunen for å få informasjon og hjelp til å søke om tjenester.

Når det er søkt om tjenester i hjemmet, eller om sykehjemsplass med varighet over 14 dager, skal kommunen fatte et vedtak som sendes til søkeren. Hvis det tar lenger enn en måned å behandle søknaden, skal det sendes et foreløpig svar med forventet behandlingstid.

Det er kommunen som bestemmer hvilke tjenester den enkelte pasient skal ha, men pasienten skal høres, og tjenestetilbudet skal så langt som mulig utformes i samarbeid med pasienten. Hvis pasienten ikke har samtykkekompetanse, har pasientens nærmeste pårørende rett til å medvirke sammen med pasienten.

Aktuelle tjenester/tilbud

Følgende tjenester og tilbud kan være aktuelle, men det er også andre tilbud som kan gis:

Utredning og diagnostisering av demenssykdom gjøres som regel av fastlege, men også i spesialisthelsetjenesten.

Praktisk bistand kan være hjelp i hjemmet til rengjøring eller tilrettelegging av måltider.

Den kommunen pasienten bor i kan gi informasjon om hvilke tilbud kommunen har.

Avlastning kan gis til de som har særlig tyngende omsorgsoppgaver. Avlastning vil som regel innebære at en pasient får et korttidsopphold på et sykehjem, slik at pårørende får fri fra omsorgsoppgavene en periode.

Støttekontakt er et tilbud for personer som trenger bistand til sosialt liv og til kulturelle opplevelser.

Hjemmesykepleie kan være hjelp hjemme til f.eks. sårstell eller medisinerings eller annen helsehjelp til pasienter som ikke selv kan oppsøke helsetjenesten.

Sykehjemsplass vil som regel først være aktuelt når pasienten trenger heldøgns pleie og det ikke lenger er forsvarlig å gi tjenester i hjemmet.

Fysioterapi kan ved behov gis i pasientens hjem, i fysioterapivirksomhetens lokaler eller i sykehjem.

Tannhelsetjenester og god munnhygiene er viktig for alle, også for personer med demens. God tannstatus kan forebygge smerte og ubehag, ernæringsproblemer og uro. Pasienter som får hjemmesykepleie med varighet over tre måneder, og pasienter som bor på sykehjem, har rett til gratis tannbehandling. Den lokale tannhelsetjenesten kan gi mer informasjon.

Spesialisthelsetjenester er aktuelt når personer med demens trenger helsetjenester utover det som kan gis i kommunen. Da skal pasienten henvises til spesialisthelsetjenesten.

Omsorgslønn kan gis til pårørende og andre som har særlig tyngende omsorgsoppgaver overfor en person med sykdom eller funksjonsnedsettelse, f.eks. demens. Det er kommunen som vurderer om omsorgslønn er et forsvarlig og hensiktsmessig tilbud, eller om det heller skal tilbys andre tjenester.

Individuell plan er en rettighet for pasienter som har behov for langvarige og koordinerte tjenester fra flere virksomheter. Pasienter som ønsker en individuell plan kan ta kontakt med kommunen.

Å være syk, eller å yte omsorg til en person som er syk, kan også gi rett til andre økonomiske støtteordninger. Du kan ta kontakt med NAV for nærmere informasjon om grunnstønad og hjelpestønad. Dette er stønader som kan gis ved ekstraintgifter som skyldes sykdom, og ved særskilt behov for pleie og tilsyn.

TT-kort er en ordning som kan gi rimeligere transport. Det er ikke en rettighet. Fylkeskommunen eller kommunen kan gi nærmere informasjon om ordningen i ditt fylke.

Klageadgang

Dersom en søker og ikke får de tjenestene en mener en trenger, kan det klages på dette. Klagen skal først sendes kommunen. Hvis ikke kommunen endrer sin avgjørelse og gir det tilbudet pasienten ønsker, skal kommunen videresende klagen til fylkesmannen.

Dersom en person er henvist til spesialisthelsetjenesten og får avslag, kan det bes om en ny vurdering.

Hvis en har flere spørsmål knyttet til demens og rettigheter, kan en henvende seg til kommunen, pasient- og brukerombudet eller fylkesmannen for mer informasjon.

Utarbeidet av Helse- og sosialavdelingen, Fylkesmannen i Finnmark og med bakgrunn i filmen Demens og rettigheter (2015) Aldring, utarbeidet av Helse- og sosialavdelingen, Fylkesmannen i Vestfold.